

РЕЦЕНЗИЯ НА ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД

за присъждане на образователната и научна степен “доктор”
по професионално направление: 1.2. „Педагогика“
специалност „Управление на социално-педагогическите институции“

Тема на дисертационния труд: Управленски компетенции на ръководителя за ефективно функциониране на организации за социални услуги от резидентен тип за деца и младежи

Автор на дисертационния труд: Мариела Веселинова Георгиева

Научен ръководител: доц. д-р Божидара Искрева Кривирадева

Рецензент: проф. дн Ваня Спасова Георгиева

1.Кратки данни за докторанта.

Мариела Веселинова Георгиева получава висшето си образование в Софийски университет „Св. Климент Охридски“ и Великотърновски университет „Св. Св. Кирил и Методий“ като бакалавър по социални дейности и магистър – социален предприемач. Притежава допълнителни сертификати от завършени курсове в областта на социалните дейности и услуги в периода 2007-2015 година. Има с известни прекъсвания шестгодишен стаж по специалността си като доброволец, специален педагог и социален педагог. Докторант е в СУ „Кл. Охридски“ от февруари 2014 до февруари 2017 година. Като резултат от изследователската ѝ дейност са направени 6 публикации, три от които са международно представени на полски език

2.Обем и структура на дисертационния труд

Предложеният за защита дисертационен труд е в обем 241 страници. Структуриран е в 3 глави, увод, библиографска справка, 8 приложения. Подреждането на главите в изследването е свързано със стремежа на докторантката на първо място да обоснове своя авторски поглед към понятието „социална услуга от резидентен тип“ и факторите за

ефективност на организациите, които осигуряват тези дейности (първа глава). На второ място интерес за нея са управленските компетенции на ръководителите на организации за социални услуги от резидентен тип за деца и младежи и най вече изискванията, възможностите за образователна подготовка и регламентирането на управленските компетенции при това не само в нашата страна. Това става основа за създаване от Мариела Георгиева на теоретична рамка за управленски компетенции на ръководителите на изследваните от докторантката организации във втора глава от общата структура на изследването. Тази рамка се операционализира в третата глава и се подлага на анкетно проучване и пробен сондаж в една отделна организация.

Съобразно изискванията, отделни част от разработката са интерпретирани от докторантката като публикации в български и полски сборници и годишници и са представени в отделен списък.

3. Информационна база

Цитираната и използвана литература съдържа общо 183 литературни източника, от които 34 на латиница и 149 източника на кирилица. Справочният апарат в литературни източници и нормативни документи е достатъчен по обем и е реално и коректно използван при анализа на проблематиката. Демонстрира се добра осведоменост в изследвания на латиница и кирилица. Спазена е академичната етика. Текстът е авторски, което се идентифицира при проверка със софтуера Advego Plagiatus. Оформлението на текста и литературните източници, включително интернет-ресурсите, е направено прецизно.

4. Концепция на проучването

Мариела Веселинова Георгиева оформя концептуалната нишка на изследването в увода на дисертацията. Това е направено възможно най-кратко, без обстоятелствени анализи и обосновки на различни гледни точки и изследователски курсиви към предмета на изследване. За такъв е

избран по думите на докторантката: „управленските компетенции на ръководителите на организации за социални услуги от резидентен тип за деца и младежи“. Още тук може да се каже, че във формулировката е можело да се добави още нещо по-конкретизиращо предметната област, например *„като фактор за ефективността на тяхната дейност“* или *„в условията на децентрализация“*, което свързва един така формулиран предмет на изследване с развитите на страниците преди неговата формулировка твърдения.

Характерът на изследването като теоретико-емпирично се вижда от изложените почти непосредствено след формулировката на предмета цел, задачи и методика на изследване. Задачите следват етапността на реализацията на целта. Те ориентират към теоретична и практико-приложна функция на изследователските процеси и резултати. Подбраните и реално използвани методи на изследване са формулирани коректно и позволяват постигането на изследователските цели. Хипотезата всъщност правилно характеризира предварителните очаквания на авторката за стойността на разработения от нея модел и обобщава нейните предварителни, изходни нагласи за целта на цялостното изследване. Не е ясно обаче, защо като резултат от внедрения модел в нея се очаква повишаване на самооценката, защото в подхода към формулирането на хипотезата до този момент не се описва настоящето ниво на самооценката на управляващите – то занижено ли е на практика, свързано ли е с нереално занижена самооценка. Изследване, свързано със самооценката на управляващите се появява назад в текста (чак в трета глава), но е било необходимо в концепционната рамка да се направи и поне кратка обосновка защо то присъства в хипотезата. Още повече, че един от мотивиращите фактори за бъдещо участие във формите за непрекъснато образование и непрекъснато повишаване на квалификацията не е наличие на завишена самооценка, а реална такава. А изследването, описано в трета глава

посочва, че при голяма част от индикаторите ръководителите си дават по-висока оценка от тази, която дават за тях служителите за същите индикатори.

Като заключение може да се каже, че обектът, предмета, целта, изследователските задачи, основните направления на теоретичните проучвания в своята цялост са добре подредени една след друга като отделни елементи на концепцията. Те корелират една с друга, въпреки, че е било възможно по детайлното им логично обосноваване при самата им формулировка. Но още в увода, при това кратко излагане на концепцията, са налице предпоставки за изследване, което може да даде практически полезен продукт за системата на непрекъснатото образование у нас.

5. Съдържание на труда

В съдържателно отношение дисертационната разработка предава вярно основната постановка на изследването, очертана в увода. Докторантката тръгва от констатации и теоретични обобщения за динамиката на разбиране и реализиране в миналото и съвременността на социалните услуги от резидентен тип, анализира гледни точки към съдържателните характеристики на някои основни категории, които интерпретират тяхната същност и функции, очертава важни проблеми и изследвания по темата, обосновава необходимостта от приложение на нов по подходящ за нея термин за организация за социални услуги от резидентен тип (като „организация за резидентна грижа“) и с подразделите на първа глава постепенно се „приближава“ към своя неизследван до този момент предмет.

Особено значима за предметната област и реализацията на целта на изследването намирам втора глава. Стремещът на Мариела Георгиева да разглежда структурата от компетенции в дълбочина и причинно следствени връзки я кара да проучва както нормативни документи, практически материали като обяви за търсене на специалисти и учебни

планове на университети, така и публикации на редица автори у нас и международната научна общност по проблемите на квалификацията и функциите на управление на социално-педагогическите организации като цяло.

Литературната осведоменост на докторантката, маркирана в тази глава е на добро ниво. Вярно са очертани причини и последици от многообразието на подходите за подбор и систематизиране на класификации на значими компетенции за ефективно ръководство при различни автори.

Заслужава внимание най-вече систематизацията на такава класификация от самата докторантка, която прави опит за обосновано представяне на основни компетенции в четири основни клъстера чрез анализ на дейността и средата в която се осъществяват управленческите процеси. Чрез създадената от нея рамка, наречена „теоретична“, всъщност започва процеса на осъществяване на връзката теория-практика, който продължава в трета глава.

6. Емпирично изследване

В емпиричното изследване е необходимо да се обърне внимание на два основни модела. Първият модел касае анализа на връзката между управленските компетенции на ръководителя и ефективността на работата на ръководените от него организации. Вторият е модел за повишаване на управленските компетенции на ръководител на организация за социални услуги от резидентен тип за деца и младежи. При първият заслужава внимание анализът на причинно следствените връзки. При вторият са значими стремежите на докторантката да диференцира четири основни функции на Центровете за обучение и сертифициране, както и направленията на обученията за формиране на управленски компетенции.

7. Приноси

Анализирани, обобщени и систематизирани са разнопосочни по

теоретична натовареност и фактическо богатство изследвания върху проблематиката в областта на организациите за социални услуги от резидентен тип по света и у нас. В методически план са структурирани теоретични интерпретации на основни понятия, направления и критерии за оценка на ефективност, както и разработване и частично апробиране на модел за обучение и сертификация в изследваната област. На равнище събрани факти са направени изводи за равнище на знания, умения и качества като необходима рамка от компетенции на ръководителите в изследваните организации и констатираните дефицити в управленските компетенции на настоящия етап от развитие на социалните услуги от резидентен тип у нас.

8. Автореферат

Авторефератът отразява правдиво съдържанието на дисертационната разработка. Оформлението му е по установените правила и дава добри възможности на читателите за запознаване с основното в дисертационното проучване.

9. Критични бележки и препоръки

- Разбирам, че историческият преглед поднесен в първа глава е необходим за да се покаже, че концепцията за социалната грижа за групи лица и/или деца в риск се развива от институционалната грижа към грижа в общността, а това променя структурата на управление на организациите, които отговарят за различните социални услуги от резидентен тип и съответно променя палитрата от компетенции, които трябва да притежават управляващите тези процеси. Но въпреки това, според мене, в този текст има доста детайли, които излизат извън предметната област на изследването като цяло.
- Приемам че заключението в изводите от изследването „Малкият брой на лица, включени в преобразувания етап не дава основание да приемем хипотезата за напълно доказана“ като некоректно, защото в

хипотезата няма изисквания за репрезентативност на извадката в мащабите на страната. Няма пълно или непълно доказана по емпиричен път хипотеза. Тя или се доказва или не се доказва независимо от броя на изследваните лица, ако изискване за мащабност и обхват не е заложено в нея. По - обоснован щеше да бъде изводът, че формулираната в дисертацията хипотеза се доказва само за формираната извадка на формиращия експеримент, която по обективни причини няма представителност за генералната съвкупност. А и по принцип, да се организира и проведе формиращ експеримент, който да има извадка репрезентираща генералната съвкупност е непосилна задача в сферата на социалните услуги за един докторант и се надявам никога да не иска от него да доказва такива умения.

- Терминът „кълъстер“ е широко прилаган в англоезичната литература“, но той спокойно може да бъде заменен с български думички като „група“ или „съставна част“, че дори и с придобилия преди него гражданственост термин „модул“, в смисъла му на „относително самостоятелна и завършена част от цяло, в която елементите са ориентирани към постигане на единна цел“

Въпросите ми към докторантката са свързани с някои характеристики на емпиричното изследване и някои изводи в тази насока.

1. Национално изследване на ефективността на резидентните услуги все още не е правено в България. Кои са основанията да се твърди, че при тази ситуация посочените в дисертацията изследвания ще помогнат за извеждането на профила на отличния ръководител в социална услуга от резидентен тип за деца и младежи у нас и може ли да се приемат за основа в това направление оценката и самооценката получени в изследването на диаграма №5, стр. 150.
2. Кои от установените чрез анкетата на стр. 155 затруднения в

работата на служители и ръководители имат място при планиране на бъдещи обучения в Центровете за обучения и сертификация.

3. В изследването (стр. 142) се казва, че в рамките на направения анализ са представени само тези корелационни отношения, които са статистически значими. Може ли да се уточни кой метод е използван за установяване на статистически значими разлики и има ли такива между мненията на служители и ръководители по някоя от 23-те айтеми.

10. Заключение

Окончателното си становище оформям въз основа на налични: качество на постановката на проблема; методично равнище; литературна осведоменост, систематично проведени и описани анализи и обобщения; точност и пълнота на обработка и представяне на резултатите; налични приноси.

Независимо от направените забележки и препоръки, които имат функцията да подпомогнат евентуално развитието на уменията на докторантката в бъдещата ѝ научно-изследователска работата считам, че е представен завършен по своята същност дисертационен труд. Той отговаря на основните изисквания за демонстриране на изследователски умения, за подбор на проблемни, и актуални за изследване и практическа реконструкция области от проблематиката на мениджмънта на социално-педагогическите институции, за събиране на достатъчно количество данни и тяхната обработка, за анализ и проверка на предварителна теза. В труда има очертани приноси, свързани с очертаване на проблеми в предметното поле на изследванията върху ефективността на организации от резидентен тип и приноси с практико-приложна стойност за развитието и усъвършенстването на непрекъснатото образование на специалисти в областта на резидентната грижа в България.

Дисертационният труд изпълнява изискванията на чл. 6, ал. 3. от Закона за развитие на академичния състав в Република България. Въз основа на това **оценката ми е положителна и предлагам на уважаемото научно жури да присъди на Мариела Веселинова Георгиева образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление: 1.2. „Педагогика“, специалност „Управление на социално-педагогическите институции“**

03.05.2017

Рецензент:

проф. дн Ваня Спасова Георгиева